

YTTRANDE

diariernr

datum

U2026/00023

2026-05-05

Utbildningsdepartementet

*Kristna Friskolerådet representerar 82 skolhuvudmän med kristen profil.
Dessa driver 83 förskolor, 48 grundskolor och 6 gymnasieskolor.*

Yttrande över SOU 2025:123 – Skärpta villkor för friskolesektorn – ytterligare förslag

Sammanfattning

Kristna Friskolerådet ställer sig i grunden positivt till åtgärder som motverkar att oseriösa aktörer verkar inom utbildningsväsendet. Rådet bedömer samtidigt att flera av utredningens förslag har begränsad verkan och riskerar att medföra oproportionerliga konsekvenser även för seriösa aktörer.

10.3 Utökning av bristfällig verksamhet genom ansökan om godkännande

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget att den enskilde inte ska anses uppfylla villkoret under tiden som en tillsyn pågår efter ett beslut om föreläggande.

Kristna Friskolerådet tillstyrker övriga delar av förslaget.

Förslaget innebär att en pågående tillsyn efter ett föreläggande ska medföra att den enskilde inte anses uppfylla villkoret för godkännande. Effekten blir att även förelägganden som avser mindre brister kan få långtgående följder för huvudmannens möjligheter att få ett godkännande, trots att bristerna i sig kan vara enkelt avhjälpda inom ramen för tillsynen. Sammantaget riskerar åtgärden att bli oproportionerlig i förhållande till utredningens syfte att motverka oseriösa aktörer.

I Skolinspektionens regleringsbrev har det de senaste åren ingått ett riktat uppdrag avseende skolor med konfessionell inriktning. Det har lett till att dessa skolor granskas oftare än andra skolor. Även om antalet förelägganden per genomförd tillsyn i genomsnitt inte är högre, medför den högre granskningsfrekvensen att förelägganden totalt sett utfärdas oftare. Förslaget får därför särskild betydelse för huvudmän som omfattas av mer frekvent tillsyn, eftersom sannolikheten ökar att de under en tidsperiod befinner sig i en pågående tillsyn efter föreläggande.

Det har nyligen genomförts lagändringar avseende konfessionella inslag. Skolverket har inte utfärdat någon vägledning för tolkningen av reglerna. Dessutom har våra medlemskolor, vid frågor till Skolinspektionen, fått besked att myndigheten inte lämnar förhandsbesked om tillämpningen, utan att bedömningen sker i efterhand genom tillsynsbeslut. När bedömningar därmed blir mindre

förutsebara ökar risken för att brister konstateras vid tillsyn och att förelägganden meddelas. I kombination med det föreslagna villkoret kan detta få konsekvenser även när det saknas indikationer på oseriöst agerande.

Det finns även områden där Skolinspektionen har ändrat sina bedömningar utan lagändring och utan att den reviderade tolkningen har kommunicerats till skolorna. Ett exempel är lärarbehörighet, där tillsynerna under senare år har inneburit en mer restriktiv tolkning av regelverket. När bedömningsnivån förändras utan föregående information ökar risken för förelägganden vid tillsyn. Detta förstärker förslaget risk för oproportionerliga följder.

Vidare finns brister i likvärdighet mellan olika tillsyner. Av tillsynsbeslut framgår att liknande brister kan leda till olika utfall – från att myndigheten avstår från ingripande till anmärkning, föreläggande och vitesföreläggande. Sådana variationer påverkar rättssäkerheten och förutsebarheten för huvudmännen. I kombination med det föreslagna villkoret innebär det att jämförbara situationer kan få olika konsekvenser för möjligheten att få ett godkännande. Variationen är än större på förskoleområdet, där kommunernas tillsyn över fristående förskolor kan innebära olika bedömningar.

10.4.2 Upplyningsplikt vid anmälan om förändring av det bestämmande inflytandet **Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget om upplyningsplikt.**

Vi bedömer att förslaget konsekvenser inte står i proportion till dess syfte. Utredningen har inte redovisat att det finns ett konkret problem som förslaget avser att åtgärda. Förslaget riskerar i stället att medföra ytterligare administrativ belastning för enskilda huvudmän.

Om förslaget ändå genomförs anser vi att förelägganden ska undantas från upplyningsplikten, i enlighet med vårt resonemang under punkt 10.3.

10.4.3 Återkallelse vid överträdelse av förvärvsförbudet **Kristna Friskolerådet tillstyrker förslaget under förutsättning att förelägganden tas bort som grund för förvärvsförbud.**

10.4.4 Ansökan om förhandsbesked **Kristna Friskolerådet tillstyrker förslaget.**

10.4.5 Skyndsam handläggning **Kristna Friskolerådet tillstyrker förslaget.**

10.4.6 Avgift och föreskriftsrätt **Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget.**

Vi anser att rätten till förhandsbesked i en fråga av denna betydelse bör ingå i tillsynsmyndighetens uppdrag och att den ansökande därför inte bör belastas med en avgift.

10.6 Insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten ska finnas hos den enskilda huvudmannen **Kristna Friskolerådet tillstyrker förslaget.**

11.5.1 Belägenhetsadress och antalet elever ska framgå av beslut om godkännande och beslutet kan förenas med ytterligare villkor

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget och föreslår i stället att huvudmän, vid förändringar i barn/elevantal och belägenhetsplats, blir skyldiga att samråda med lägeskommunen. En sådan åtgärd står i mer rimlig proportion till sitt syfte.

Ett godkännande ska utöver viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet avse en viss plats som anges genom belägenhetsadress eller motsvarande beteckning.

Vi anser att förslagets konsekvenser inte står i proportion till dess syfte. Av utredningen kan inte utläsas att avsaknaden av de föreslagna begränsningarna inneburit ett verkligt problem i skolväsendet.

Den princip som Skolinspektionen, utan lagstöd, redan börjat tillämpa, med krav att ansökande huvudman har klart med lokaler för sin verksamhet, har lett till att det idag är i stort sett omöjligt att starta en fristående skola, vilket tydligt kan utläsas av statistiken för tillståndsbeslut. De enda huvudmän som har resurser för att hantera kraven är de stora koncernerna. För mindre, idéburna verksamheter är det i princip omöjligt att redan vid ansökan ha klart med definitiva lokaler.

Ett godkännande som huvudman för förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola och anpassad gymnasieskola ska förenas med villkor om högsta antal utbildningsplatser vid skolenheten.

Skolinspektionen ställer krav på att ansökande huvudmän redovisar intresseanmälningar från elever som avser att söka till den planerade skolan. Samtidigt är det förenat med svårigheter att inhämta intresseanmälningar till en verksamhet som ännu inte har etablerats och som eventuellt inte får tillstånd att starta. Det är därför vanligt att elevprognoser i ansökan hålls försiktiga. När skolan väl startat och verksamheten kan visas upp, är det naturligt att intresset ökar. Ett villkorat tak för elevantalet riskerar därmed att begränsa möjligheten att anpassa verksamhetens kapacitet efter faktisk efterfrågan och saknar elevperspektiv. Om det finns en ambition att elever ska få gå på skolor där de trivs och utvecklas, så bör huvudmän ha möjlighet att justera elevantalet utan att behöva genomgå en ny tillståndsprocess.

Förslag om att förändringar i elevantal eller adress ska innebära ny ansökan hos Skolinspektionen.

Antalet grundskoleelever i landet bedöms minska kraftigt under de närmaste åren. Ett minskande elevantal kan innebära att fristående skolor behöver anpassa lokalerna till verksamhetens omfattning. En ordning som medför en osäker och ofta utdragen ansökningsprocess för att ändra belägenhetsadress riskerar att väsentligt begränsa huvudmannens möjligheter att genomföra nödvändiga anpassningar.

11.5.3 Påtagliga negativa följder ges tydligare definition

Kristna Friskolerådet föreslår följande tillägg:

Bedömningen om påtagliga negativa följder ska också, i enlighet med Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, första tilläggsprotokollet, vägas mot statens skyldighet att ”vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning ... respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Utifrån praxis i Europadomstolen är det tydligt att staten inte kan förväntas tillhandahålla olika utbildningsalternativ, men att det finns en skyldighet att möjliggöra för sådana alternativ för att föräldrar ska ha en reell möjlighet att utöva sin rätt. Europadomstolen har slagit fast att konventionens formulering syftar till att ”säkerställa möjligheten till pluralism inom skolväsendet, vilket är absolut nödvändigt för bevarandet av det demokratiska samhället”. (Europadomstolens mål OSMANOĞLU AND KOCABAŞ v. SWITZERLAND, nr 29086/12, ECHR, 10 januari 2017, punkt 91)

Eventuella negativa följder av en etablering av skolor på religiös eller filosofisk/pedagogisk grund behöver därför ställas mot denna rättighet.

Dessutom behöver bedömningen ta hänsyn till rätten att inrätta och driva utbildningsinstitutioner, som den uttrycks bland annat i Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (artikel 14.3), Förenta Nationernas Internationella Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (artikel 13.3-4) och Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (artikel 29.2).

12.2 Belägenhetsadress och antal elevplatser ska framgå även av befintliga godkännanden

Kristna Friskolerådet avstyrker förslaget.

Eftersom förslaget innebär en väsentlig påverkan på befintliga verksamheters förutsättningar bör det ställas höga krav på att åtgärden är proportionerlig i förhållande till sitt syfte. I enlighet med resonemanget under 11.5.1 bedömer vi att utredningen inte har redovisat tillräckligt tungt vägande skäl för förslaget. Förslaget riskerar att medföra betydande svårigheter att anpassa verksamheten till förändringar, särskilt för mindre huvudmän.

I detta ärende har Kristna Friskolerådets styrelse beslutat.

Sigtuna, 2026-05-05

Jan Rosman, ordförande för Kristna Friskolerådet